

Introducere

Actualitatea și importanța temei abordate. Infracționalitatea ca fenomen are o extindere largă în domeniul vamal, cauzând pierderi considerabile intereselor de stat ale Republicii Moldova și ale României. Controlul privind transportarea peste frontiera vamală a mărfurilor și a valorilor culturale și istorice constituie una dintre cele mai importante direcții de activitate a organelor de drept. Un real pericol pentru interesele sociale și de stat îl prezintă schemele bine stabilite și funcționale de contrabandă cu stupefiante, arme și muniții, materiale nucleare, importul mărfurilor contrafăcute, inclusiv al produselor de consum de calitate inferioară.

Democratizarea societății, transformările social-economice, liberalizarea și reformarea politicii externe au determinat o nouă atitudine a statului față de problemele privind reglementarea juridico-penală a infracțiunilor din sfera vamală, în special a infracțiunilor de contrabandă. Prin comiterea contrabandei sunt amenințate sau lezate efectiv funcțiile organizatorică și economică ale statului de drept, iar pentru descurajarea comiterii acestei infracțiuni toate țările aplică sancțiuni penale. Republica Moldova și România nu fac excepție în acest sens. Gradul prejudiciabil al infracțiunilor de contrabandă, ca fiind cele mai periculoase infracțiuni vamale, a fost accentuat inclusiv în formulările din practica judiciară. Astfel, de exemplu, în una din Deciziile sale, Înalta Curte de Casație și Justiție a României indică următoarele: *„Profiturile obținute din activitatea de contrabandă sunt mari nu numai datorită diferențelor dintre prețurile la țigări practicate în Republica Moldova și Ucraina, pe de o parte, și în România, pe de altă parte, ci și faptului că prin introducerea acestora în țară, în mod ilicit, sunt sustrate de la plata taxelor vamale de import, a TVA la import și a accizei. De asemenea, prin comercializarea lor ulterioară „la negru” se obțin profituri importante, având în vedere că se eludează plata impozitului pe profit și a TVA”* [62].

Nerespectarea reglementărilor vamale se caracterizează prin pericol social ridicat, întrucât astfel sunt lezate interesele economice ale oricărei țări și prin aceasta se aduc grave prejudicii securității economice a statului. În această ordine de idei, în cadrul măsurilor de sistem realizate de Republica Moldova și de România pentru consolidarea principiului general de drept, al legalității, în baza căruia autoritățile, instituțiile publice și cetățenii sunt obligați să respecte legea, ordinea de drept, să întreprindă măsuri de prevenire și combatere a infracționalității economice, un loc important este acordat mecanismului juridico-penal de reglare a relațiilor sociale în sfera politicii vamale. Creșterea și dezvoltarea anuală a volumului relațiilor economice și comerciale între state nu pot să nu influențeze relațiile din domeniul transportării legale a valorilor marfar-valutare peste frontiera de stat, deteriorarea acestora fiind evidentă. De măsura în care legiuitorul a atras atenția asupra soluționării problematicii privind legitimitatea juridică a transportării mărfurilor și a altor bunuri prin unitățile autorităților vamale unde se pot îndeplini formalitățile prevăzute de Codul vamal, depinde protecția intereselor economice ale statului.

În ultima perioadă se constată că s-a înregistrat o intensificare a infracțiunilor vamale în Republica Moldova, facilitată, probabil, de aderarea României la Uniunea Europeană, de eliminarea restricțiilor la trecerea frontierelor și de noile oportunități pentru moldovenii-români din zonele rurale ale țării de a trece ilegal bunuri peste frontiera vamală a Republicii Moldova.

De exemplu, în Republica Moldova, în ultima perioadă (din 2004 încoace), din totalitatea infracțiunilor economice înregistrate cca 50% le revine infracțiunilor reunite sub denumirea marginală de contrabandă [80]. De aici poate fi desprinsă o simplă concluzie: în Republica Moldova rata infracțiunilor vamale și, în special, a infracțiunilor de contrabandă este foarte ridicată, fapt ce demonstrează o dată în plus efortul suplimentar pe care organele de drept trebuie să-l manifeste pentru contracararea infracționalității vamale. Din datele statistice ale criminalității economice pentru anii 2004-2012 observăm următoarea tendință: în anii 2004-2007 infracțiunile de contrabandă au înregistrat o dinamică negativă, în sensul majorării numărului de infracțiuni comise. Din 2007 până în 2012 numărul infracțiunilor de contrabandă a înregistrat o scădere, ca ulterior, începând cu anul 2013, numărul acestora să crească din nou. Respectiva dinamică rezultă din următoarele date statistice: din totalitatea infracțiunilor

economice înregistrate de către organele competente din Republicii Moldova, pentru anul 2004, cca 74% constituiau infracțiunile prevăzute la art. 248 CP RM; pentru anul 2005 – 66%; pentru anul 2006 – 70%; pentru anul 2007 – 76%; pentru anul 2008 – 55%; pentru anul 2009 – 43%; pentru anul 2010 – 29%; pentru anul 2011 – 22%; pentru anul 2012 – cca 11%; pentru anul 2013 – cca 28%. Tendința de creștere a criminalității în sfera vamală în Republica Moldova rezultă și din următoarele date statistice: din totalitatea infracțiunilor înregistrate în anul 2014 – 0,45% le revine infracțiunilor vamale, iar în ceea ce privește anul 2015 – numărul infracțiunilor vamale este de 0,54% din totalitatea infracțiunilor înregistrate [80].

Nivelul ridicat al infracționalității în sfera relațiilor vamale, pericolozitatea socială sporită a acesteia, latența și lipsa unei contracarări efective din partea organelor de drept specializate ale statului justifică cercetarea aspectelor juridico-penale ale infracțiunilor vamale, precum și stabilirea unei strategii și tactici științifice motivate de combatere a acestor infracțiuni.

Cu toate că se constată un interes științific sporit din partea teoreticienilor pentru investigarea infracțiunilor vamale, considerăm că, avându-se în vedere potențialul aport pe care-l poate avea o cercetare științifică, dar și faptul că unele aspecte ale acesteia pot fi concepute de pe noi poziții, există totuși loc pentru o nouă abordare, în cazul nostru – a infracțiunilor vamale, în general, și a fenomenului contrabandei, în special, atât potrivit legislației Republicii Moldova, cât și celei a României.

Această nouă abordare presupune noi direcții de cercetare, în același timp elaborarea unor concepții teoretice științific argumentate racordate la practica judiciară existentă privind infracțiunile vamale în Republica Moldova și în România, dar și formularea unor propuneri *de lege ferenda* îndreptate spre îmbunătățirea cadrului legal existent.

Constatările prezentate *supra* au și determinat actualitatea temei investigate. În acest context, se impune cercetarea și analiza complexă a infracțiunilor la punctele de frontieră ale Republicii Moldova și ale României, care sunt un rezultat al dinamicii dezvoltării economice și al comerțului extern între state, urmărindu-se optimizarea sistemului de incriminări aplicate persoanelor culpabile de încălcarea legislației vamale, soluționarea problemelor ce țin de prevenirea și de combaterea infracțiunilor vamale.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei constă în aprofundarea concepției privind răspunderea penală pentru infracțiunile vamale, în evidențierea și în soluționarea problemelor de drept penal ce vizează

infrafracțiunile din sfera vamală, reglementate de legislația penală a Republicii Moldova și de cea a României, precum și în formularea unor propuneri *de lege ferenda* menite să optimizeze cadrul legal actual în materie.

În vederea atingerii scopului enunțat, au fost formulate următoarele *obiective*:

- analiza ideilor, concepțiilor teoretico-științifice ale oamenilor de știință din Republica Moldova și din România, precum și din alte state, referitoare la infracțiunile vamale;
- definirea conceptului de infracțiune vamală, precum și relevarea componentelor de infracțiune atribuite la această categorie;
- cercetarea principalelor etape de dezvoltare și de modificare a legislației în materia incriminărilor din sfera vamală atât din Republica Moldova, cât și din România;
- abordarea juridică a principalelor concepte cuprinse în dispozițiile actelor normative ce determină răspunderea pentru comiterea infracțiunilor vamale;
- investigarea particularităților elementelor constitutive obiective și subiective ale infracțiunilor vamale;
- cercetarea practicii judiciare axate pe infracțiunile vamale;
- soluționarea problemelor de încadrare juridică a infracțiunilor vamale;
- precizarea liniilor de demarcație între infracțiunile vamale și unele fapte conexe;
- analiza comparativă a reglementărilor din legislațiile penale ale unor state străine cu privire la infracțiunile vamale;
- formularea propunerilor *de lege ferenda* pentru optimizarea cadrului legal existent în materie, atât din Republica Moldova, cât și din România.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute constă în faptul că a fost realizată o cercetare temeinică, sub aspect juridico-penal, a infracțiunilor vamale săvârșite în Republica Moldova și în România, abordate din perspectiva mediului, cauzelor, logicii și consecutivității acestora. În plus, noutatea științifică a rezultatelor cercetării constă în punctarea unor concepții polemice întâlnite în doctrină, în analiza acestora și în expunerea propriei poziții. Nu în ultimul rând, noutatea derivă din însăși tematica tezei, studiul fiind axat pe analiza comparativă a reglementărilor din sfera vamală din România și din Republica Moldova.

Noutatea științifică a lucrării elaborate consistă și în: a) definirea conceptului de infracțiune vamală, precum și în determinarea componentelor de infracțiune atribuite la această categorie; b) identificarea obiectului juridic generic al infracțiunilor vamale din Codul vamal al României, avându-se în vedere tehnica legislativă a legiuitorului român de incriminare a faptelor din sfera vamală în cadrul unei legi penale speciale; c) demonstrarea că infracțiunile prevăzute la art. 248 și 249 CP RM au același obiect juridic de subgrup; d) argumentarea faptului că alte bunuri decât cele prevăzute la alin. (1)-(4) art. 248 CP RM nu pot constitui obiect material/imaterial al infracțiunilor de contrabandă; e) relevarea aspectului potrivit căruia în contextul infracțiunilor vamale victima infracțiunii nu apare pe post de semn obligatoriu în conținutul infracțiunii; f) identificarea particularităților subiectului infracțiunilor de eschivare de la achitarea plăților vamale; g) stabilirea momentului de consumare a infracțiunilor vamale; h) analiza comparativă a reglementărilor penale în materia infracțiunilor vamale.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere: statuarea faptului că în cazul trecerii peste frontiera vamală a Republicii Moldova a mărfurilor prin folosirea frauduloasă a documentelor sau a mijloacelor de identificare vamală, prin nedeclarare sau declarare neautentică, atunci când făptuitorul nu achită plățile vamale corespunzătoare, cele comise trebuie calificate doar drept contrabandă; argumentarea faptului că în calitate de subiect al infracțiunii prevăzute la alin. (4) art. 248 CP RM, atunci când fapta prejudiciabilă se exprimă prin inacțiunea de nereturnare pe teritoriul vamal al Republicii Moldova a valorilor culturale scoase din țară, în cazul în care întoarcerea lor este obligatorie, poate să apară doar persoana juridică, nu și persoana fizică; probarea faptului că infracțiunile de eschivare de la achitarea plăților vamale pot fi comise doar cu intenție directă, deoarece în conținutul componente de infracțiune legiuitorul a inclus scopul în calitate de semn constitutiv.

În scopul îmbunătățirii legislației în materia incriminărilor din sfera vamală, supuse analizei comparative, au fost formulate mai multe propuneri *de lege ferenda*, printre care:

- *pentru Republica Moldova:* 1) ajustarea conținutului normei în care este înscrisă definiția contrabandei din Codul vamal cu cel al normei de incriminare din Codul penal; 2) excluderea expresiei „alt fel de